

**Προσεγγίζοντας το φαινόμενο των Creative Commons:
Νομικές, Οργανωτικές, Ιδεολογικές και Τεχνολογικές Διαστάσεις**

Δρ. Πρόδρομος Τσιαβός

Δικηγόρος

E: p.tsiavos@lse.ac.uk

**Academic Fellow
London School of Economics
Information Systems Department**

**Legal Advisor
Oslo University
Information Systems Department**

**Legal Project Leader
Oxford University
Programme in Comperative Media Law**

1. Εισαγωγή

Μία έρευνα στη μηχανή αναζήτησης της Google (Google 2006) μας δίνει περισσότερα από 137 εκατομμύρια αποτελέσματα για το λήμμα των Creative Commons. Η διάδοση των Creative Commons είναι εντυπωσιακή για έναν οργανισμό που ξεκίνησε τη ζωή του μόλις στο τέλος του 2001 (CreativeCommons 2006a) και τα ποσοτικά δεδομένα που παρουσιάζονται στη συνέχεια αυτής της εκθέσεως προσφέρουν μια αντιπροσωπευτική εικόνα των διαστάσεων του φαινομένου σε παγκόσμια κλίμακα. Τα ποιοτικά δεδομένα αναφορικά με τα Creative Commons είναι εντούτοις ακόμη πιο ενδιαφέροντα. Τρία παραδείγματα από τη λειτουργία των αδειών των Creative Commons σε τρεις διαφορετικές πόλεις του πλανήτη όπως καταγραφίκαν το Σεπτέμβριο του 2006 είναι ενδεικτικά των τάσεων που επικρατούν στην εξέλιξη των Creative Commons σε παγκόσμια κλίμακα.

Στο τέλος του Σεπτεμβρίου του 2006, το περιοδικό Wired και το καλλιτεχνικό δίκτυο της Flavorpill πραγματοποίησαν μία συναυλία στη Νέα Υόρκη με τη συμμετοχή καλλιτεχνών, κυρίως από το χώρο του mixing και mashing, των οποίων τα έργα διατίθενται με άδειες των Creative Commons (Wired 2006). Τα εισιτήρια μπορούσαν να αγοραστούν ηλεκτρονικά μέσω της υπηρεσίας Ticketmaster και το κόστος του εισιτηρίου ανερχόταν στα 25 USD. Τα Creative Commons έχουν συχνά παρουσιαστεί ως άδειες από τις οποίες ο δημιουργός ή ερμηνευτής δεν μπορεί να έχει οικονομικές απολαβές. Ωστόσο, εκδηλώσεις όπως αυτή των Wired και Flavorpill (οι οποίες δεν είναι οι πρώτες αυτού του είδους) καταδεικνύουν ότι είναι δυνατή η οικονομική εκμετάλλευση ακόμη και έργων που διατίθενται με άδειες Creative Commons, εφόσον υπάρχει το σχετικό επιχειρηματικό μοντέλο.

Στα μέσα του Σεπτεμβρίου, στο Λονδίνο, ένα διαφορετικό γεγονός λάμβανε χώρα στο London School of Economics. Εκπρόσωποι από τον εκδοτικό χώρο (τόσο από

αναπτυσσόμενες χώρες όσο και από αυτές της G8), δικηγόροι εξειδικευμένοι σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και εκπρόσωποι από τα Creative Commons και από την κίνηση για την Πρόσβαση στη Γνώση (Access to Knowledge, A2K), συγκεντρώθηκαν για να συζητήσουν το πώς καινούργιες μορφές ανοιχτών αδειών εκμετάλλευσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη και τη ροή γνώσης ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυγμένες χώρες (Pinter 2006). Η εκδήλωση αυτή καθιστά προφανές ότι ο τρόπος λειτουργίας των Creative Commons και οι πιθανές μελλοντικές εκδοχές των αδειών δεν είναι αποτέλεσμα θεωρητικών αναζητήσεων συγκεκριμένων ιδεολογικών ομάδων, ούτε έρχεται να αντιμετωπίσει ζητήματα που αφορούν μόνο τις ανεπτυγμένες χώρες. Οι άδειες των Creative Commons, όπως παρουσιάζεται ευκρινέστερα στη συνέχεια του κειμένου, είναι το αποτέλεσμα διαλόγου ανάμεσα σε διάφορους φορείς με όχι απαραίτητα τις ίδιες ιδεολογικές τοποθετήσεις ή συμφέροντα. Η λειτουργία και η κατεύθυνση στην οποία κινούνται τα Creative Commons αποτελεί αντικείμενο διαρκών διαβουλεύσεων και τριβής με την καθημερινή πράξη. Επιπλέον, μοιρασίως είναι δυνατόν να είναι χρήσιμες για την υλοποίηση κάποιου επιχειρηματικού μοντέλου, ταυτόχρονα είναι σε θέση να λειτουργήσουν ως ένα από τα πολλά εργαλεία για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης στις χώρες του τρίτου κόσμου μέσα από την παροχή ελεύθερης πρόσβασης σε εκπαιδευτικό υλικό που διαφορετικά δε θα μπορούσε ποτέ να φτάσει σε κάποια σημεία του πλανήτη.

Το τρίτο γεγονός πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο στις αρχές του Σεπτεμβρίου του 2006. Περισσότεροι από εκατό από τους σημαντικότερους πνευματικούς ανθρώπους του πλανήτη συγκεντρώθηκαν σε ένα τεράστιο τραπέζι που στήθηκε ακριβώς για αυτό το σκοπό στην Bebelplatz του Βερολίνου για να απαντήσουν 100 ερωτήσεις που τους τέθηκαν για μια σειρά από κοινωνικοπολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης (DroppingKnowledge 2006). Η εκδήλωση διήρκεσε περίπου εννέα ώρες, και οι απαντήσεις που οι έδωσαν οι συμμετέχοντες καταγράφηκαν και διατίθενται με τη μορφή οπτικοακουστικού υλικού στην ιστοσελίδα του Dropping Knowledge. Ο ρόλος των Creative Commons είναι καταλυτικός για τη λειτουργία του Dropping Knowledge: Το καταγεγραμμένο υλικό διατίθεται με τις άδειες Creative Commons, ώστε να είναι δυνατή η ελεύθερη αναπαραγωγή και περαιτέρω διαμόρφωσή του από όσους επιθυμούν κάτι τέτοιο. Στην περίπτωση αυτή οι άδειες των Creative Commons επιτρέπουν την ελεύθερη έκφραση και συμμετοχή σε έναν διάλογο που διαφορετικά δε θα ήταν δυνατή.

Τα τρία αυτά περιστατικά είναι χαρακτηριστικά του εύρους των χρήσεων που οι άδειες των Creative Commons παρουσιάζουν μόλις τον τέταρτο χρόνο λειτουργίας τους: εργαλείο για την οικονομική υποστήριξη καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, τρόπος για να αυξηθεί η πρόσβαση στη γνώση στις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά και μέσο για την ελεύθερη διάδοση ιδεών και την περαιτέρω εξέλιξη αυτών.

Τα Creative Commons συχνά ταυτίζονται με τις ομώνυμες άδειες, και αναμφίβολα οι άδειες αυτές αποτελούν την κινητήριο δύναμη αυτού του ευρύτερου φαινομένου των Creative Commons. Πράγματι, ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας, ειδικά της ακαδημαϊκής, έχει ασχοληθεί με τις άδειες των Creative Commons. Ίσως το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό του έργου της Elkin-Koren του πανεπιστημίου

της Χάιφα που ασχολήθηκε ιδιαιτέρως με τα προβλήματα που οι άδειες παρουσιάζουν ως εργαλείο για τη διεύρυνση του Δημοσίου Τομέα (Public Domain, Commons) (Koren 1997; Koren 1998; Koren 2005). Η κριτική της Koren μολονότι εξαιρετικά τεκμηριωμένη νομικά, πάσχει ως προς το ότι παραβλέπει το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο έχουν αναπτυχθεί οι σχετικές συμβάσεις, τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν αλλά και τις οργανωτικές και επιχειρηματικές δομές που τα Creative Commons επιτρέπουν να αναπτυχθούν.

Στα χρόνια που ακολούθησαν την έλευση των αδειών των Creative Commons, παρατηρείται μία εξέλιξη της σχετικής αρθρογραφίας προς την κατεύθυνση της διερεύνησης των ιδεολογικών ερεισμάτων των Creative Commons, με ιδιαίτερη έμφαση στην αναζήτηση της ταυτότητας και των οργανωτικών χαρακτηριστικών που εμφανίζουν τα Creative Commons. Ιδιαίτερα το 2006, εν όψει -αλλά και αμέσως μετά τη δεύτερη διεθνή διάσκεψη των Creative Commons στη Βραζιλία (Ford, Ito et al. 2006)- είχαμε μία σειρά από σχετικά άρθρα που έθεσαν από πολλές πλευρές το θεμελιώδες ερώτημα: τι είναι τελικά τα Creative Commons, μία σειρά από άδειες (CreativeCommons 2006a), ένας διεθνής οργανισμός (iCommons 2006a), ένα σύστημα (Lessig 2005b), μία κίνηση (Hogge 2006) (Berry and Moss 2005) ή κάτι διαφορετικό ;

Παρά το θεμελιακό χαρακτήρα του παραπάνω ερωτήματος, η απάντηση είναι εξαιρετικά δύσκολη, όχι μόνο εξαιτίας της περιπλοκότητας του φαινομένου, αλλά και λόγω του διαρκώς εξελιξιμού χαρακτήρα των Creative Commons. Για λόγους αναλυτικής απλότητας, στο παρόν κείμενο, θα αναφερόμαστε στα Creative Commons με τον γενικό όρο «φαινόμενο» και θα εξειδικεύουμε σε άδειες, οργανωτικές μορφές ή τεχνολογίες όπου κρίνεται απαραίτητο.

Πριν προχωρήσουμε στη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολούθηθηκε στο παρόν κείμενο, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι το ερώτημα αναφορικά με το χαρακτήρα των Creative Commons δεν αποτελεί ακαδημαϊκό αλλά μάλλον εξαιρετικά πρακτικό ζήτημα. Η κατανόηση της φύσης και λειτουργίας των αδειών των Creative Commons συνδέεται άμεσα με τις ιστορικές, οργανωτικές και τεχνολογικές καταβολές τους. Περαιτέρω, οι τεχνολογίες και οργανωτικές δομές που έχουν χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με τις άδειες των Creative Commons σε διεθνές επίπεδο, επιτρέπουν την κατάρτιση μιας πρώτης περιπτώσιολογίας σχετικά με τη λειτουργία των αδειών και μας δίνει μία πρώτη εικόνα των χώρων και των κοινωνικών συμφραζομένων εντός των οποίων μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι άδειες αυτές. Τέλος, η ίδια η δομή των έξι βασικών αδειών των Creative Commons προσφέρει μια σειρά από απαντήσεις αναφορικά με τους στόχους και την επίδραση που έχουν ήδη ασκήσει στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

2. Μεθοδολογία

Στόχος της παρούσης μελέτης είναι η διερεύνηση της λειτουργίας των αδειών Creative Commons ως μέρους του γενικότερου φαινομένου των Creative Commons με ιδιαίτερη έμφαση στις νομικές, οργανωτικές, ιδεολογικές και τεχνολογικές τους καταβολές.

Εναρκτήριο σημείο για την έρευνα είναι η δομή και λειτουργία του σταθερού σκελετού και των έξι βασικών μεταβλητών μορφών των αδειών Creative Commons. Όλες οι αναφορές είναι στα πρωτότυπα κείμενα της έκδοσης 2.5 των διεθνών αδειών καθώς η μελέτη αναφέρεται στη διεθνή σχετική εμπειρία (CreativeCommons 2005). Η ανάλυση παρουσιάζει τα συστατικά στοιχεία του σκελετού και μεταβλητών τμημάτων της αδειάς και δίνει έμφαση στη λειτουργία τους όπως έχει παρουσιαστεί στην πρακτική εμπειρία των τελευταίων τεσσάρων ετών μέσα από τη σχετική λίστα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των Creative Commons που δημιουργήθηκε για αυτόν ακριβώς το σκοπό.

Αφού ολοκληρωθεί η πρώτη αυτή ανάλυση, στρέφουμε το ενδιαφέρον μας στην ευρύτερη λειτουργία των αδειών και ειδικότερα στην τεχνική και οργανωτική τους εφαρμογή μέσω των τριών εκφράσεων τους (three layers of expression): νομικής (legal code), τεχνολογικής (metadata) και σε απλούς όρους (commons deed).

Το επόμενο στάδιο είναι να αναφερθούμε συνοπτικά στις καταβολές των αδειών και την οργανωτική εξέλιξη των Creative Commons. Ειδικότερα εντοπίζουμε τη μελέτη μας στο πρόσωπο του Lawrence Lessig που υπήρξε ο εμπνευστής και δημιουργός των Creative Commons και παρακολουθούμε την πορεία των εγχειρημάτων του που προηγήθηκαν του Creative Commons, αλλά και την εξέλιξη των Creative Commons ως οργανισμού στα χρόνια που ακολούθησαν την έκδοση των αδειών. Επίσης παρουσιάζουμε την προέλευση στοιχείων που εμφανίζονται στις άδειες των Creative Commons από άλλες άδειες όπως η General Public Licence (GPL) ή η Open Publishing Licence καθώς και διαφορές και ομοιότητες με οργανωτικά μορφώματα όπως η Free Software Foundation (FreeSoftwareFoundation 2004). Τέλος εξετάζουμε την γειννίαση του φαινομένου των Creative Commons με άλλες συναφείς κινήσεις όπως οι κινήσεις ανοιχτού περιεχομένου και οι σχετικές διακηρύξεις της Βουδαπέστης, Βηθεσδά και Βερολίνου (BudapestOpenAccessInitiative 2002; Gruss 2003; Suber 2003).

Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των κυριότερων τάσεων στην εξέλιξη του φαινομένου των Creative Commons, των νέων αδειών που δημιουργήθηκαν από τα Creative Commons και των περιφερειακών αδειών που δημιουργούνται από άλλους οργανισμούς, κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα.

3. Ιστορικό και οργανωτικό υπόβαθρο

Τα Creative Commons ως οργανισμός εμφανίζεται για πρώτη φορά το 2001 με έδρα το San Francisco. Εμπνευστής και δημιουργός τους είναι ο καθηγητής συνταγματικού Δικαίου και Δικαίου του Διαδικτύου στο πανεπιστήμιο του Stanford, Lawrence Lessig και ιδρυτής του Centre for Internet and Society. Τα Creative Commons ξεκίνησαν ουσιαστικά από το πανεπιστήμιο του Harvard, Berkman Centre for Internet and Society, όπου ο Lessig εργαζόταν ως καθηγητής για να μετακομίσουν στη συνέχεια μαζί με τον ίδιο στο Stanford και τελικά να αναδειχθούν σε ανεξάρτητο οργανισμό (CreativeCommons 2006c).

Εκτός από το Lessig πέντε ακόμη πρόσωπα συμπεριλαμβάνονται στους ιδρυτές των Creative Commons: οι James Boyle, Michael Carroll, Hal Aberson, Eric Saltzman και

Eric Eldred. Ο τελευταίος διαδραμάτισε τον πιο σημαντικό ίσως ρόλο στην απόφαση του Lessig να προχωρήσει στην ίδρυση των Creative Commons. Ύστερα από την αποτυχημένη συμμετοχή του στη δικαστική υπόθεση *Eldred v. Ashcroft* και αποκομίζοντας την εμπειρία από την υποστήριξη που είχε από διάφορες πλευρές κατά την εκδίκαση της υπόθεσης αυτής, ο Lessig προχώρησε στη δημιουργία των Creative Commons (Lessig 2005b).

Κύριος στόχος της πρωτοβουλίας των Creative Commons είναι να δημιουργηθεί ένα απλό σύστημα, ώστε οι δημιουργοί να είναι σε θέση να κοινοποιούν την πρόθεσή τους να εκχωρούν μέρος των περιουσιακών τους δικαιωμάτων υπό τη μορφή *ελευθεριών* που θα ήθελαν οι χρήστες των έργων τους να έχουν. Βασικό μέσο για την πραγματοποίηση αυτής της προσπάθειας είναι η χρήση μίας σειράς από άδειες εκμετάλλευσης (licences), οι οποίες εκφράζουν με απλό τρόπο τα δικαιώματα ή *ελευθερίες* που οι χρήστες των δημιουργικών έργων αποκτούν. Κατά αυτό τον τρόπο, οι άδειες των Creative Commons επιτρέπουν στους αποδέκτες τους να μοιράζονται τα έργα και να δημιουργούν *ελεύθερα* παράγωγα έργα. Η κεντρική ιδέα μιας τέτοιας προσπάθειας είναι να δημιουργηθεί το συμβατικό εκείνο πλαίσιο που να επιτρέπει την πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων συνεργασίας και δημιουργικότητας που είναι σε θέση να προσφέρουν οι τεχνολογίες του Διαδικτύου.

Με τις άδειες των Creative Commons γίνεται εφικτό οι δημιουργοί να διατηρούν κάποια από τα πνευματικά τους δικαιώματα και να περιορίζουν κάποια άλλα. Τα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν στην αρχή αυτού του κειμένου είναι αρκετά εκφραστικά των λόγων για τους οποίους ένας δημιουργός ή ένας δικαιούχος ενδεχομένως να θέλει να εκχωρήσει αυτού του είδους τις ελευθερίες στους χρήστες: οικονομικοί λόγοι, ενίσχυση της ανάπτυξης και πρόσβασης στη γνώση, υποστήριξη της απρόσκοπτης διακίνησης και δημιουργίας ιδεών για το κοινωνικό γίνεσθαι. Θεμελιώδης αποστολή των Creative Commons είναι οι δημιουργοί να είναι σε θέση να εκφράζουν τα δικαιώματά τους κατά τρόπο εύκολα κατανοητό ακόμη και για τον μη ειδικό. Από τη στιγμή που η πνευματική δημιουργία δεν περιορίζεται στους επαγγελματίες δημιουργούς, η έκφραση και προστασία των σχετικών δικαιωμάτων θα πρέπει να είναι αντίστοιχα εύκολη και προσιτή. Κατ'αυτόν τον τρόπο οι άδειες των Creative Commons έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν τη τεχνο-νομική υποδομή ώστε να καταστεί σύννομη η διάδοση του έργου και συλλογική δημιουργία που κάνουν εφικτές οι τεχνολογίες Διαδικτύου.

Μολονότι τα κεντρικά γραφεία των Creative Commons είναι στο San Francisco, πρόκειται για έναν αποκεντρωμένο οργανισμό, ο οποίος έχει επίσης γραφεία στο Λονδίνο και στο Βερολίνο (Wilbanks, Donnersmarck et al. 2006). Τα iCommons που αποτελούν έναν οργανισμό πλατφόρμα για όλες τις δραστηριότητες σχετικά με τα Creative Commons εκπροσωπείται από την πρώην επικεφαλής των Creative Commons της Νοτίου Αφρικής, Heather Ford (CreativeCommons 2006b).

Σε ένα πρώτο στάδιο τα Creative Commons χρηματοδοτήθηκαν από τα ιδρύματα MacArthur και Hewlett και το δίκτυο Omidyar, αλλά στη συνέχεια δέχτηκαν οικονομική ενίσχυση και από άλλες πλευρές (CreativeCommons 2006c). Στο τέλος του 2005

ξεκίνησε μια σχετική εκστρατεία για τη συγκέντρωση χρημάτων για τη συνέχιση της λειτουργίας των Creative Commons ως μη κερδοσκοπικού ιδρύματος (Lessig 2005a).

Οργανωτικά τα Creative Commons απαρτίζονται από

(α) τα Creative Commons Corp. που είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός με έδρα τη Μασαχουσέτη των ΗΠΑ και αποτελεί τον κυρίως οργανισμό για τη δημιουργία και διάδοση των σχετικών αδειών

(β) τα iCommons που εδρεύουν στο Λονδίνο και αποτελούν ένα συντονιστικό οργανισμό, έχουν αναλάβει τη διοργάνωση ενός ετήσιου διεθνούς συνεδρίου για τα Creative Commons και ενισχύουν τις διάφορες σχετικές πρωτοβουλίες σε διεθνές και εθνικό επίπεδο

(γ) τα Creative Commons International τα οποία εδρεύουν στο Βερολίνο και μολονότι δεν αποτελούν νομικά ξεχωριστό οργανισμό έχουν ως αποκλειστικό τους στόχο την εναρμόνιση των διαφόρων εθνικών Creative Commons

(δ) τα διάφορα εθνικά Creative Commons τα οποία έχουν ως στόχο τη δημιουργία τοπικών εκδοχών των βασικών αδειών των Creative Commons. Κάθε εθνικό πρόγραμμα Creative Commons απαρτίζεται από δύο σκέλη, ένα που ασχολείται με τη νομική διάσταση του θέματος, δηλαδή τη δημιουργία τοπικών εκδοχών των αδειών, και ένα άλλο τμήμα που ασχολείται με τις γενικότερες δράσεις που μπορούν να αναληφθούν προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι στόχοι των Creative Commons

(ε) τα Science Commons που είναι ένα ξεχωριστό πρόγραμμα των Creative Commons το οποίο ασχολείται αποκλειστικά με θέματα ανοιχτού περιεχομένου, πρόσβασης στην επιστημονική γνώση, ανοιχτών αποθετηρίων και ανοιχτών εκδόσεων. Κάθε ένα από αυτά τα διαφορετικά προγράμματα ή οργανισμούς λειτουργεί διακριτά από το άλλο, μολονότι υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση και συνεργασία που πραγματοποιείται κυρίως μέσω των ετησίων διεθνών συνεδρίων των iCommons (iCommons 2006a).

4. Κεντρική ιδέα των Creative Commons

Επανερχόμενοι στην κεντρική ιδέα των Creative Commons, επιστρέφουμε στο ζήτημα που βρίσκεται στην καρδιά της σχετικής πρωτοβουλίας: Πολλοί δημιουργοί που δραστηριοποιούνται στο Διαδίκτυο ή και πέρα από αυτό δεν είναι ικανοποιημένοι με τις υπάρχουσες άδειες εκμετάλλευσης και τον τρόπο με τον οποίον ρυθμίζουν τη διάθεση των πνευματικών τους δικαιωμάτων. Υπάρχουν ομάδες δικαιούχων που πιστεύουν ότι η εκμετάλλευση των πνευματικών δικαιωμάτων ή η διάδοση του έργου τους γίνεται με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο, όταν μέρους από το περιουσιακό τους δικαίωμα υποχωρεί προς όφελος των χρηστών ή άλλων δημιουργών.

Η μέγιστη διάδοση συγκεκριμένων τύπων έργων ή η εφαρμογή συγκεκριμένων επιχειρηματικών μοντέλων επιτυγχάνεται συχνά μόνο με τη διάθεση των εξουσιών αναπαραγωγής, μεταβολής και διάθεσης του έργου. Στο πλαίσιο μίας τέτοιας προσπάθειας οι όροι διάθεσης αυτών των ελευθεριών είναι απαραίτητο να εκφράζονται

με έναν εξαιρετικά ευκρινή τρόπο. Επιπλέον η χρήση τεχνικών μέτρων είναι αναγκαία για την εξεύρεση των έργων αυτών. Τα Creative Commons ενσωματώνουν όλα τα ανωτέρω στοιχεία στις τρεις μορφές με τις οποίες οι σχετικές άδειες διατίθενται στο κοινό.

5. Δομή των Αδειών Creative Commons

Κάθε άδεια Creative Commons απαρτίζεται από τρεις εκφράσεις:

(α) την άδεια εκμετάλλευσης Creative Commons που είναι γραμμένη, όπως οποιοδήποτε νομικό κείμενο και ονομάζεται νομικός κώδικας (Legal Code),

(β) την έκφραση της αδειάς αυτής σε απλή γλώσσα με τη συνοδεία εικονιδίων που περιγράφουν τις βασικές της λειτουργίες και η οποία ονομάζεται Commons Deed. Πρέπει να τονιστεί ότι το Commons Deed δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση την ίδια την άδεια, ούτε περιγράφει όλα τα χαρακτηριστικά της άδειας στην οποία αναφέρεται.

(γ) μία σειρά από μετα-δεδομένα (meta-data) που επιτρέπουν την αναγνώριση των έργων τα οποία διαδίδονται με τις σχετικές άδειες από μηχανές αναζήτησης και κατά συνέπεια τον εύκολο εντοπισμό και περαιτέρω διάθεση ή μετατροπή τους.

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναφερθούν τρία βασικά λειτουργικά γνωρίσματα των αδειών Creative Commons:

(α) προσφέρονται δωρεάν, τόσο ως νομικά κείμενα όσο και ως εργαλεία λογισμικού υπό τη μορφή των μετα-δεδομένων που χρησιμοποιούνται για το «μαρκάρισμα» των έργων

(β) δεν είναι αποκλειστικές, υπό την έννοια ότι ο δικαιούχος διατηρεί το δικαίωμα να αδειοδοτήσει το έργο και με διαφορετικές άδειες σε άλλα ή τα ίδια πρόσωπα υπό όρους ακόμη και αντίθετους με αυτούς που περιέχονται στις άδειες των Creative Commons

(γ) με τη χρήση κάποιας από τις άδειες των Creative Commons ο δικαιούχος δεν παραιτείται κανενός από τα νόμιμα δικαιώματά του, είτε περιουσιακά είτε ηθικά τα οποία εξακολουθεί να διατηρεί και μπορεί να ασκήσει με οποιοδήποτε τρόπο εκείνος κρίνει σκόπιμο

(δ) οι άδειες των Creative Commons δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καταργήσουν οποιονδήποτε από τους περιορισμούς ή εξαιρέσεις του περιουσιακού δικαιώματος όπως περιγράφονται στο σχετικό νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Σε αντίθεση με τη Γενική Δημόσια Άδεια (General Public Licence), δεν υπάρχει μία και μόνο άδεια Creative Commons. Συνολικά υπάρχουν έξι βασικές παραλλαγές των αδειών Creative Commons με βάση τους συνδυασμούς τεσσάρων *στοιχείων αδειών* (Licence Elements), εκ των οποίων ένα, αναφορά στον αρχικό δημιουργό, παραμένει πάντα σταθερό. Τα *στοιχεία αδειών* Creative Commons έχουν ως εξής:

(α) Αναφορά στον αρχικό δημιουργό (Attribution)

(β) Διανομή του παραγώγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (ShareAlike)

(γ) Όχι παράγωγα έργα (Non Derivatives)

(δ) Μη Εμπορική χρήση (Non Commercial).

Η αναφορά στον αρχικό δημιουργό κρίθηκε σκόπιμο να παραμείνει σταθερό στοιχείο σε όλες τις άδειες λόγω του ότι η συντριπτική πλειοψηφία των δημιουργών το επέλεξε στους πρώτους μήνες της λειτουργίας των αδειών.

Οι έξι μορφές των αδειών με μία συνοπτική εξήγηση της βασικής τους λειτουργίας έχουν ως εξής:

1. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό (Attribution): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αρκεί να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό
2. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό - Διανομή του παραγώγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (Attribution – ShareAlike): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να αδειοδοτήσει οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια Creative Commons ή μια άδεια με τα ίδια στοιχεία άδειας και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό
3. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό - Όχι παράγωγα έργα (Attribution – No Derivatives): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αλλά δεν μπορεί να δημιουργήσει παράγωγα έργα και πρέπει να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό
4. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό - Μη Εμπορική χρήση (Attribution – NonCommercial): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο για με οποιαδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό
5. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό - Μη Εμπορική χρήση - Όχι παράγωγα έργα (Attribution – NonCommercial – No Derivatives): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιαδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να μη δημιουργήσει παράγωγα έργα και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό
6. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό - Μη Εμπορική χρήση - Διανομή του παραγώγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (Attribution – Non Commercial – ShareAlike): ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιαδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να αδειοδοτήσει οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια Creative Commons

και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

5. Θεωρητικό υπόβαθρο και επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας

Οι άδειες των Creative Commons έχουν ιδεολογικά και θεωρητικά τις ρίζες τους σε τέσσερεις χώρους που γειτνιάζουν εννοιολογικά μεταξύ τους:

(α) το χώρο του ανοικτού/ ελεύθερου λογισμικού από τον οποίο υπάρχει έντονη επιρροή τόσο ως προς τις ίδιες τις άδειες (επιρροές από την Γενική Δημόσια Άδεια) (Stallman 2002) όσο και ως προς την οργανωτική δομή (επιρροές από το Free Software Foundation) (FreeSoftwareFoundation 2004)

(β) το χώρο του ανοιχτού περιεχομένου και ειδικότερα τις τρεις διακηρύξεις σχετικά με το ανοιχτό περιεχόμενο στο Βερολίνο, Βηθεσδά και Βουδαπέστη (σε σχέση με τις αρχές) (BudapestOpenAccessInitiative 2002; Gruss 2003; Suber 2003) και τις Άδειες Ανοιχτών Εκδόσεων (Open Publication Licences) (Wiley 1999) σε σχέση με τους όρους των αδειών των Creative Commons

(γ) τη βιβλιογραφία για το δημόσιο χώρο ή τα κοινά (Public Domain/ Commons) υπό την έννοια των έργων εκείνων που δεν υπόκεινται στις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας, είτε επειδή έχει παρέλθει ο χρόνος προστασίας τους, είτε επειδή δεν αποτελούν προστατευτέα αντικείμενα

(δ) τη βιβλιογραφία σχετικά με τη ρυθμιστική θεωρία και τη διαπλοκή τεχνολογίας και νόμου, κυρίως όπως εκφράστηκε στο έργο των Lessig και Benkler.

Σε σχέση με το χώρο του Ελευθέρου λογισμικού, οι επιδράσεις είναι προφανείς ως προς το γεγονός ότι τόσο οι άδειες των Creative Commons όσο και η Γενική Δημόσια Άδεια στοχεύουν στην καθιέρωση μιας εναλλακτικής λύσης, για τη συνεργασία μεταξύ των δημιουργών ώστε να μπορούν ανεμπόδιστα να συνεργάζονται στο διαδικτυακό χώρο χωρίς το πλήθος των νομικών περιορισμών και περιπλοκών που δημιουργεί το υπάρχον σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, διαφορές μεταξύ των δύο κινήσεων υπάρχουν τόσο στο πρακτικό όσο και στο ιδεολογικό επίπεδο και εκφράστηκαν ιδιαίτερα έντονα μέσω του Richard Stallman το 2005 σε μια σειρά από δημόσιες δηλώσεις αλλά και επικοινωνία με τους ανθρώπους των Creative Commons που οδήγησαν στην αποκύρση εκείνων των αδειών που κατά των Stallman δεν παρείχαν το ελάχιστο των ελευθεριών που θεωρεί ως απαραίτητες για το χαρακτηρισμό μίας κίνησης ως ελεύθερης κατά τους ορισμούς το Free Software Foundation (Lessig 2005d). Πριν ωστόσο υπεισέλθουμε στις διαφορές μεταξύ των δύο κινήσεων σε ιδεολογικό επίπεδο, θα πρέπει πρώτα να δούμε κάποιες από τις διαφορές τους σε πρακτικό και λειτουργικό επίπεδο.

Τα Creative Commons παρέχουν τουλάχιστον έξι παραλλαγές αδειών, ενώ η Free Software Foundation μόνο μία. Για την ακρίβεια, οι άδειες των Creative Commons είναι

μόνο εκείνες που γράφονται από τον ίδιο τον οργανισμό ή σε στενή συνεργασία μαζί του, ενώ η Free Software Foundation εκτός από τη Γενική Δημόσια Άδεια παρέχει μία σειρά από κριτήρια με βάση τα οποία μία άδεια μπορεί να χαρακτηριστεί ως ελεύθερη ή όχι και δεν παρέχει καμία υπηρεσία πέραν αυτήν της κάποιας μορφής πιστοποίησης. Όλες οι άδειες των Creative Commons δεν πληρούν τα σχετικά κριτήρια του Free Software Foundation. Ειδικότερα, υπάρχει πρόβλημα με τις άδειες οι οποίες απαγορεύουν την περαιτέρω χρήση του έργου για εμπορικούς σκοπούς, γιατί παραβιάζουν τη βασική ελευθερία των αδειών Ελευθέρου/ Ανοικτού Λογισμικού να μην περιορίζουν το χαρακτήρα της διάθεσης των παραγώγων έργων με κριτήριο τον εμπορικό του χαρακτήρα. Επίσης οι άδειες που δεν επιτρέπουν παράγωγα έργα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του Free Software Foundation.

Η απάντηση των Creative Commons σε αυτή την κριτική από τον ιδρυτή τους, Lessig, αλλά και από μέλη της ευρύτερης κοινότητας των Creative Commons είχε κατά βάση να κάνει με το χαρακτήρα του έργου επί του οποίου παρέχονται οι σχετικές άδειες. Η Γενική Δημόσια Άδεια εκδίδεται επί έργων λογισμικού των οποίων η παραγωγική διαδικασία και διάθεση είναι διαφορετική από εκείνη των έργων περιεχομένου (content) όπως είναι αυτά επί των οποίων χρησιμοποιούνται οι άδειες των Creative Commons. Δεν είναι τυχαίο ότι στην ίδια την ιστοσελίδα των Creative Commons προτείνεται η Γενική Δημόσια άδεια ή η Άδεια Ελεύθερης Τεκμηρίωσης (Free Documentation Licence) για έργα λογισμικού ή για την τεκμηρίωσή του. Όπου χρειάστηκαν άδειες διαφορετικές από τις βασικές έξι και εφόσον οι ίδιες οι κοινότητες των χρηστών (communities of practice) έκαναν τη σχετική κρούση στα Creative Commons, δημιουργήθηκαν, όπως οι άδειες sampling οι οποίες αναπτύχθηκαν από καλλιτέχνες όπως ο Gilberto Gil και οι Negativland ή οι άδειες για τα αναπτυσσόμενα έθνη (Developing Nations Licence) η οποία αναπτύχθηκε από τον Jamie Love που εργάστηκε ενεργά στο θέμα της πρόσβασης στη γνώση για πολλά χρόνια. Επιπλέον, η τάση ακόμη και για την επόμενη έκδοση της Γενικής Δημόσιας Άδειας είναι να υπάρχει συντονισμός της κοινότητας με κοινά αποδεκτούς ειδικούς, όπως είναι ο Yochai Benkler που έχει αναλάβει και την εποπτεία της σχετικής νέας έκδοσης.

Ξεκινώντας λοιπόν από τις πολύ πρακτικές αυτές διαφορές, καταλήγουμε στη βασική διαφορά μεταξύ των δύο μορφών αδειών που έχει να κάνει με το ποιες ελευθερίες θεωρούνται βασικές και ποιες όχι. Κατά τη Free Software Foundation υπάρχει ένα ελάχιστο ελευθεριών που έχουν καθοριστεί από την κοινότητα και αυτές πρέπει να διέπουν όλες τις άδειες προκειμένου αυτές να χαρακτηριστούν ως *ελεύθερες*. Η σχετική ρητορική είναι ιδιαίτερα έντονη και έχει εκφραστεί όχι μόνο από το χώρο του ελεύθερου λογισμικού αλλά και από ακαδημαϊκούς όπως η Elkin-Koren, οι οποίοι θεωρούν ότι η ύπαρξη περισσότερων από μία αδειών συνεπάγεται και τον ιδεολογικό κατακερματισμό των Creative Commons και άρα πρέπει να αποφεύγεται (Koren 1997; Koren 1998; Koren 2005) (Elkin-Koren, Netanel et al. 2002). Αντιθέτως, η θέση των Creative Commons είναι ότι οι ίδιες οι κοινότητες των χρηστών είναι αυτές που θα πρέπει να αποφασίσουν ποιες είναι οι πλέον ενδεδειγμένες άδειες για αυτές και μόνο εάν κάποια από τις υπάρχουσες άδειες δεν τις καλύπτει να δημιουργήσουν καινούργιες (Lessig 2005c; Lessig 2005d) (CreativeCommons 2006a) .

Η σχετική διάσταση μεταξύ Creative Commons και Free Software Foundation, και του Richard Stallman ειδικότερα, και η εμμονή των Creative Commons στις κοινότητες των χρηστών μας φέρνει στη δεύτερη ομάδα αδειών και φαινομένων από τις οποίες αντλούν την καταγωγή τους τα Creative Commons. Πρόκειται για τις άδειες ανοιχτού περιεχομένου και ειδικότερα τις Open Publication Licences οι οποίες προϋπήρξαν των Creative Commons και παρουσιάζουν αρκετά μορφολογικά και λειτουργικά κοινά με αυτές. Οι Open Publication Licences, όπως και οι Creative Commons, εμφανίστηκαν σε περισσότερες από μία εκδόσεις και περιείχαν ανάμεσα σε άλλα στοιχεία και τον περιορισμό της περαιτέρω διάθεσης του έργου για Εμπορικούς Σκοπούς. Οι Open Publication Licences αναπτύχθηκαν κυρίως στο χώρο των βιβλιοθηκών και ψηφιακών αρχείων και είχαν ως βασικό στόχο την ενίσχυση των δράσεων για τη δημιουργία ανοιχτών αποθετηρίων, βιβλιοθηκών και εκδόσεων. Τα Creative Commons επηρεάστηκαν επίσης από τις τρεις διακηρύξεις της Βηθεσδά, Βουδαπέστης και Βερολίνου (BBB) σχετικά με την ανοικτή πρόσβαση, οι οποίες μολονότι σύγχρονες των πρώτων εκδόσεων των αδειών, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρέασαν τη δημιουργία των Creative Commons, αναμφισβήτητα επηρέασαν την εξέλιξη τους και ιδιαίτερα το χώρο των Science Commons που επικέντρωσε τον ενδιαφέρον του στο ακαδημαϊκό και εκδοτικό πεδίο (ScienceCommons 2006a; ScienceCommons 2006b). Ενδιαφέρουσα είναι τέλος η επιρροή των διακηρύξεων BBB στο χαρακτήρα των βασικών ιδεολογικών συνιστωσών (Creative Commons Core Values) των Creative Commons όπως αυτή τη στιγμή διαμορφώνονται μετά από τη δεύτερη διάσκεψη των iCommons στο Rio de Janeiro και όπως πιθανότατα θα τις δούμε να παγιώνονται στην τρίτη διάσκεψη iCommons του 2007 στην Κροατία (iCommons 2006b; iCommons 2006c) (Ford and Chance 2006).

Η βιβλιογραφία σχετικά με το δημόσιο τομέα (public domain) ή τα κοινά (commons) έχει ασκήσει ευρύτατη επίδραση στα Creative Commons, τη στιγμή που τουλάχιστον δύο από τα πέντε ιδρυτικά μέρη του οργανισμού έχουν διαδραματίσει σημαντικότατο ρόλο στη διαμόρφωση της. Ο James Boyle του πανεπιστημίου του Duke έχει θέσει το θέμα των κοινών και του δημοσίου χώρου σε μία σειρά από δημοσιεύσεις ήδη από τα μέσα της δεκαετίας της δεκαετίας του 1990 προσπαθώντας να εντοπίσει τη σχέση των τεχνολογικών μεταβολών με τη λειτουργική μεταβολή του αντικειμένου της πνευματικής ιδιοκτησίας (Boyle 1992; Boyle 1996). Το ενδιαφέρον του Boyle έγκειτο κυρίως στην κριτική εξέταση της υπερτροφίας της πνευματικής ιδιοκτησίας που στην ευρωπαϊκή βιβλιογραφία έχει τα αντίστοιχα των έργων του Hugenholtz (Hugenholtz 2000), μολονότι ο τελευταίος παρουσιάζει αντίστοιχα έργα μόνο στα τέλη του 1990. Ο Boyle είναι συνεχιστής της παράδοσης που ξεκίνησε ο Lange (Lange 1981) στο Duke αναφορικά με θέματα δημοσίου τομέα και ουσιαστικά είναι σήμερα η κινητήριος δύναμη πίσω από το κέντρο για την προστασία του δημοσίου τομέα στο ίδιο πανεπιστήμιο. Η επανεκτίμηση του έργου του Lange (Lange 2003) και οι δημοσιεύσεις του Boyle (Boyle 2003a; Boyle 2003b) μετά το τέλος της δεκαετίας του 1990 σηματοδοτούν τα θεμέλια της κίνησης των Creative Commons. Σημαντική υπήρξε επίσης και η συμμετοχή του Boyle στην τελευταία διάσκεψη των iCommons, όπου και υπεραμύνθηκε της επιλογής των Creative Commons να διαθέτουν περισσότερες από μία εκδοχές των αδειών τους (Ford, Ito et al. 2006).

Το έργο του Lessig είναι επίσης σημαντικό για το θέμα των κοινών και ασχολείται με αυτό κυρίως στα τέλη του 1990 (Lessig 1998; Lessig 1999a) και επηρεασμένος από θεωρίες που σχετίζονται με την πρόσβαση στις βασικές υποδομές και το κίνημα του Ελεύθερου/ Ανοιχτού Λογισμικού και των ανοιχτών προτύπων από τα οποία αναπτύχθηκαν τα πρωτόκολλα του Διαδικτύου (Lessig 1999b). Δεν είναι τυχαίο ότι το έργο του στις αρχές του 2000 θα περιστραφεί και γύρω από θέματα ανοιχτής πρόσβασης σε ασύρματα ευρυζωνικά δίκτυα, ειδικά στα άρθρα που έγραψε με τον Lemley (Lemley 1997; Lessig 1999c). Επίσης δεν είναι τυχαίο ότι ο ίδιος ο Lessig είχε θέσει υποψηφιότητα για το διοικητικό συμβούλιο της ICANN στα τέλη του 1990 με θέσεις ξεκάθαρα υπέρ της ελάχιστης ρύθμισης και της ελεύθερης πρόσβασης στις σχετικές υποδομές.

Τέλος ο Benkler αποτελεί τον τρίτο συγγραφέα που καταπιάνεται με το θέμα των κοινών αλλά ενδιαφέρεται περισσότερο για την οικονομική διάσταση της παραγωγής τους και το δυσμενή ρόλο που οι υπάρχουσες δομές πνευματικής ιδιοκτησίας διαδραματίζουν στη διάδοση νέων μορφών παραγωγής περιεχομένου (Benkler 2002). Ο Benkler θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με το θέμα της πρόσβασης σε τεχνολογικές υποδομές, το θέμα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για λογισμικό στην Ευρώπη και φυσικά την τρίτη έκδοση της Γενικής Δημόσιας Άδειας (Benkler 2006).

Αν η βιβλιογραφία για το δημόσιο χώρο επέδρασε στη θεωρητική τεκμηρίωση των αδειών των Creative Commons και η κίνηση του Ανοιχτού λογισμικού απετέλεσε το οργανωτικό και νομικό πρότυπο, το έργο του Lessig για την αλλαγή του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η ρύθμιση αποτελεί ίσως το βασικότερο αναλυτικό υπόβαθρο για τη λειτουργία των Creative Commons. Με το βιβλίο «Code and other Laws of Cyberspace» ο Lessig (Lessig 1999a) έκανε μια τομή στην ως τότε βιβλιογραφία που ασχολείτο κυρίως με το θέμα του αν το Διαδίκτυο είναι επιδεκτικό ή όχι ρύθμισης. Βαθειά επηρεασμένος από το έργο του Reidenberg (Reidenberg 1996), των Johnson και Post (Johnson and Post 1996) αλλά και την κοινωνιολογία των Foucault (Foucault, Bouchard et al. 1977; Foucault and Sheridan 1979; Foucault 2001) και Bourdieu (Bourdieu, Passeron et al. 1977), ο Lessig θα μας δώσει στα τέλη της δεκαετίας το πιο σημαντικό ίσως βιβλίο για τη ρύθμιση στον κυβερνοχώρο (Lessig 1999a). Το βιβλίο αυτό έθεσε την όλη συζήτηση σε μία νέα βάση: το ζήτημα δεν ήταν πλέον αν μπορεί ή όχι να ρυθμιστεί η δραστηριότητα στον κυβερνοχώρο, αλλά το πώς θέλουμε να γίνει αυτή η ρύθμιση και τι σημαίνει για την κοινωνία μας όταν η ρύθμιση αυτή γίνεται με τεχνολογικά μέσα. Τα τρία λειτουργικά επίπεδα των αδειών Creative Commons, και ειδικότερα αυτό των μετα-δεδομένων, αποτελούν ίσως την πλέον ξεκάθαρη έκφραση της δουλειάς του Lessig στα μέσα και τέλη της δεκαετίας του 1990. Τα δύο βιβλία του που θα ακολουθήσουν (Lessig 2001e; Lessig 2004) θα εξειδικεύσουν το ενδιαφέρον του για τα κοινά και μολονότι περισσότερο εκλαϊκευμένα από τις δημοσιεύσεις του στη δεκαετία του 1990 θα λειτουργήσουν ως υπόβαθρο για την έλευση των Creative Commons.

6. Καταγραφή της διεθνούς εμπειρίας με την αναφορά συγκεκριμένων εφαρμογών βασισμένων στις άδειες Creative Commons (CC) και GPL & LGPL.

Με τριάντα τρεις διαφορετικές δικαιοδοσίες να έχουν ήδη μεταφέρει τις άδειες των Creative Commons στο εθνικό τους δίκτυο, 49 να συμμετέχουν στο πρόγραμμα και περισσότερα από 100 εκατομμύρια ιστοσελίδες τον Ιούνιο του 2006, 10,8 εκατομμύρια εικόνες, 220 χιλιάδες ηχητικά αρχεία και 19 χιλιάδες οπτικοακουστικά έργα να διατίθενται με άδειες Creative Commons τον Ιούνιο του 2006, είναι φανερό ότι η επίδρασή του στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και του διαδικτύου γενικότερα είναι τεράστια. Ο αριθμός των αδειών Creative Commons που κυκλοφορούν αυτή τη στιγμή, ειδικά αναφορικά με τις σχετικές ιστοσελίδες, είναι ακόμη πιο εντυπωσιακός αν αναλογιστεί κανείς ότι το Δεκέμβριο του 2005 ο αριθμός των σχετικών ιστοσελίδων ήταν μόλις 45 εκατομμύρια (CreativeCommons 2006d).

Ένα από τα πιο συχνά ερωτήματα είναι τι είδους έργα είναι τα πλέον κατάλληλα για να διατεθούν με άδειες Creative Commons και μάλιστα με τι είδους άδειες. Μολονότι δεν υπάρχει απάντηση που να καλύπτει το θέμα σε όλο του το εύρος, μπορούμε να πούμε ότι η πλέον διαδεδομένη άδεια είναι η Attribution-NonCommercial-ShareAlike η οποία καταλαμβάνει το περίπου το 29% των προτιμήσεων των χρηστών που επιλέγουν Creative Commons άδειες. Ακολουθούν οι Attribution-NonCommercial και η Attribution-NonCommercial-NoDerivatives με περίπου 17% των προτιμήσεων η κάθε μία. Είναι φανερό ότι οι NonCommercial άδειες καταλαμβάνουν περισσότερο από το μισό των προτιμήσεων των δημιουργών και αυτό είναι ενδεικτικό των διαθέσεων των χρηστών.

Μία σειρά από υπηρεσίες έχουν αναπτυχθεί για την περαιτέρω διάθεση του υλικού που παρέχεται με άδειες Creative Commons. Αυτές οι υπηρεσίες μπορούν να διακριθούν σε συλλογές που υποστηρίζονται τεχνικά από τα Creative Commons όπως το Common Content η το CCmixter και άλλες ανεξάρτητες συλλογές όπως το Flickr, Internet Archive, Wikimedia Commons ή το Ourmedia. Άλλες από αυτές τις συλλογές συγκεντρώνουν ειδικούς τύπους υλικού, όπως το Flickr που συγκεντρώνει φωτογραφίες, ενώ άλλες υπηρεσίες όπως το Wikimedia ή το Common Content έχουν όλους τους τύπους του υλικού. Επίσης άλλες διατηρούν μόνο ανοιχτό περιεχόμενο όπως το Common Content ενώ άλλες κάθε μορφής περιεχόμενο, όπως το Flickr. Υπάρχουν υπηρεσίες ειδικά αφιερωμένες σε επιστημονικό υλικό αρχεία όπως η Public Library of Science και άλλες που είναι αποκλειστικά για μουσικά έργα όπως το Jamendo το ccMixter ή το MIMA.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προσπάθειες που σχετίζονται με εκπαιδευτικό υλικό και ιδιαίτερα το έργο του MIT και του St. George's University of London που παρέχει τα αποτελέσματα από κλινικές έρευνες σε οπτικοακουστική μορφή με άδειες των Creative Commons. Άλλες κατηγορίες έργων περιλαμβάνουν συμμετοχικά έργα υπό τη μορφή wikis όπως Wikinews, Wikitravel, Memory Alpha, Uncyclopedia και Jurispedia. Επίσης άλλη κατηγορία υλικού είναι ενημερωτικό ή εφήμερο υλικό ειδικά με τη μορφή ιστολογίων ή podcasts.

Τέλος, μία σειρά από προσπάθειες οικονομικού χαρακτήρα έχουν δημιουργηθεί με στόχο την οικονομική εκμετάλλευση έργων Creative Commons με συμμετοχή και του δημιουργού στα κέρδη. Εδώ έχουμε τα παραδείγματα μίας σειράς από δισκογραφικές εταιρίες που προσπαθούν να εφαρμόσουν ανοιχτά μοντέλα επιχειρηματικότητας.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις Magnatune, OnClassical, Opsound, Kahvi Collective, Small Brain Records, Krayola Records, BeatPick, GarageBand και Loca Records.

Ενδιαφέρουσα είναι και η ανάπτυξη διαφόρων εργαλείων για τη σήμανση υλικού με τις άδειες των Creative Commons σε off line περιβάλλοντα. Δύο εφαρμογές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, το PDFlicence manager από το σχετικό ιταλικό έργο και η ανακοίνωση της Microsoft για τη δημιουργία εργαλείων που επιτρέπουν το μαρκάρισμα με άδειες Creative Commons σε κείμενα του Word. Πέρα από την εξαιρετική χρησιμότητα των δύο εργαλείων, εκείνο που τα κάνει ακόμη πιο ενδιαφέροντα είναι ότι το μεν πρώτο έχει αναπτυχθεί από την κοινότητα του ΕΛΛΑΚ στο δικτυακό τόπο sourceforge, ενώ το δεύτερο είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας της Microsoft να ενισχύσει την εκστρατεία για το σεβασμό της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι οι άδειες των Creative Commons έχουν δημιουργήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πιθανή τους χρήση στο δημόσιο τομέα. Ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν πραγματοποιηθεί τρεις σχετικές μελέτες:

(α) Common Information Environment (CIE 2006),

(β) Employment of CC licences in Museums Libraries and Archives (MDA 2006) και

(γ) Use of Creative Commons licences in the Higher Education.

Επίσης τα Creative Commons England and Wales συμμετείχαν σε ειδική έκθεση για το Royal Society of Arts με θέμα τη νομοθεσία σχετικά με τις βάσεις δεδομένων. Μία από τις προτάσεις που έγιναν στα πλαίσια αυτής της μελέτης ήταν η χρήση των αδειών Creative Commons για δεδομένα στα οποία πρέπει να διασφαλίζεται η ελεύθερη πρόσβαση. Οι όποιες δραστηριότητες ή μελέτες πραγματοποιήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο αναφορικά με τα Creative Commons είχαν να κάνουν με τη χρήση των σχετικών αδειών σε τομείς όπου έπρεπε να ενισχυθεί η πρόσβαση σε συγκεκριμένου τύπου δεδομένα, υπήρχε έντονο το εκπαιδευτικό στοιχείο ή ήταν απαραίτητη η συμμετοχική δημιουργία. Οι βιβλιοθήκες και τα αρχεία έχουν δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διάδοση έργων με τις άδειες των Creative Commons ειδικά επειδή στοχεύουν στη διατήρησή, ανανέωση και διάδοσή του υλικού τους και τα χαρακτηριστικά των αδειών υποστηρίζουν αυτού του είδους τις χρήσεις.

Οι άδειες των Creative Commons έχουν δοκιμαστεί στα Ολλανδικά δικαστήρια, όπου στις αρχές του 2006 ο Adam Curry άσκησε αγωγή κατά ενός ολλανδικού περιοδικού το οποίο χρησιμοποίησε φωτογραφίες που ο Curry είχε δημοσιεύσει στο Flickr με την άδεια Attribution-NonCommercial-ShareAlike και κατά συνέπεια δεν μπορούσαν να δημοσιευθούν σε ένα εμπορικό περιοδικό για το οποίο απαιτείτο τίμημα. Μολονότι το περιοδικό έχασε τη δίκη, δεν κατέβαλε αποζημίωση στον Curry, αλλά δεσμεύτηκε ότι δε θα επαναλάβει την προσβολή του δικαιώματος. Η απόφαση για την υπόθεση του Curry είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς επικυρώνει τη δεσμευτικότητα των συμβατικών όρων των αδειών Creative Commons.

Η δεύτερη υπόθεση σχετική με τα Creative Commons έφτασε στα Ισπανικά δικαστήρια το φθινόπωρο του 2005. Ο μεγαλύτερος Ισπανικός οργανισμός συλλογικής διαχείρισης Sociedad General de Autores y Editores έκανε αγωγή στον Ricardo Andrés Utrera Fernández, ιδιοκτήτης ενός μπαρ στην Ισπανική πόλη της Badajoz, επειδή δεν είχε πληρώσει την άδεια για τη δημόσια εκτέλεση έργων στο Metropol, όπως λεγόταν το disco bar του. Ο Fernández ισχυρίστηκε ότι δεν ήταν υποχρεωμένος να πληρώσει τη σχετική άδεια γιατί το ρεπερτόριο που έπαιζε στο κατάστημά του ήταν εξολοκλήρου διαθέσιμο με άδειες Creative Commons και οι δημιουργοί αυτών των έργων δεν ήταν μέλη κάποιου οργανισμού συλλογικής διαχείρισης. Κατά συνέπεια δεν υπήρχε λόγος να πληρώνει το σχετικό ποσό στον Ισπανικό οργανισμό συλλογικής διαχείρισης. Το βασικότερο ζήτημα που ανέδειξε η Ισπανική υπόθεση είναι η έλλειψη συμβατικών μορφών που θα επέτρεπαν στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης να διαχειριστούν τα δικαιώματα εμπορικής εκμετάλλευσης των έργων που διατίθενται με συμβάσεις Creative Commons. Σε όλες τις χώρες όπου η συμμετοχή σε έναν οργανισμό συλλογικής διαχείρισης συνεπάγεται την αυτόματη μεταβίβαση κάποιων από τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος για όλα τα έργα του συγκεκριμένου δημιουργού, η αδειοδότηση με άδειες Creative Commons και η συμμετοχή σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης αλληλοαποκλείονται. Ήδη υπάρχει η σχετική ομάδα εργασίας στα Creative Commons με εκπροσώπους από διάφορες εθνικές αντιπροσωπείες, αλλά απαιτείται συνεργασία με τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης προκειμένου να είναι δυνατή η μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων οικονομικής εκμετάλλευσης των σχετικών έργων.

7. Παραδείγματα εφαρμογής των αδειών Creative Commons από φορείς του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα στην Ελλάδα - αποτύπωση της κατάστασης

Αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα οι άδειες Creative Commons χρησιμοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά σε wikis και ιστολόγια, ενώ έχουμε δει και κάποιο ελληνικό μουσικό περιεχόμενο να αδειοδοτείται με τις σχετικές άδειες. Σε όλες τις περιπτώσεις χρησιμοποιείται η γενική αγγλική άδεια (έκδοση 2.5), ελλείπει της Ελληνικής εκδοχής της άδειας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε μια ενδεχόμενη χρήση των αδειών στα ανοιχτά αποθετήρια, όπου αυτά υπάρχουν, είτε από τα πανεπιστήμια για τις εργασίες που δημοσιεύονται από τα μέλη του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού ή και από τους φοιτητές εφόσον φυσικά και αυτοί συναινούν. Η διεθνής εμπειρία μας λέει ότι ο πλέον κατάλληλος τύπος της άδειας δεν είναι κάτι αντικειμενικό, αλλά μάλλον συνδέεται με τη χρήση που επιδιώκεται από το δημιουργό.

Γενικότερα υπάρχει η τάση τα επιστημονικά κείμενα που διατηρούν μία αυτοτέλεια, είναι διακριτά και μπορούν να αποδοθούν σε συγκεκριμένο δημιουργό να αδειοδοτούνται με την Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Αντίθετα, για έργα τα οποία απαιτούν συλλογική εργασία ή συχνές προσθήκες, η Attribution-NonCommercial-ShareAlike είναι η πλέον προτιμητέα. Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι το πρόβλημα δεν είναι τόσο το εάν επιτρέπεται ή όχι συμβατικά η αλλαγή του έργου, αλλά κατά πόσον υπάρχει εποπτεία και διασφάλιση ποιότητας στις αλλαγές που πραγματοποιούνται, όπως και κατά πόσο το τελικό παράγωγο έργο αποδίδεται ή συνδέεται με τον αρχικό δημιουργό. Πολλά από τα προβλήματα αυτά έχουν επιχειρηθεί να λυθούν στον Ευρωπαϊκό χώρο με τη δημιουργία υπηρεσιών πιστοποίησης της

ταυτότητας του έργου και του δημιουργού καθώς και εποπτείας των αλλαγών που πραγματοποιούνται. Ενδιαφέρουσες είναι οι εμπορικές μορφές με τις οποίες έχουν γίνει αντίστοιχα εγχειρήματα σε διάφορες παραλλαγές ελέγχου, όπως το Code and other Laws of Cyberspace v.2 του Lessig, το World is Flat, του Friedman, και το Wealth of Networks, του Benkler. Στις παραπάνω περιπτώσεις το έργο δίδεται στους χρήστες για περαιτέρω αναπαραγωγή και σε κάποιες από αυτές και για αλλαγές, αλλά ο αρχικός συγγραφέας διατηρεί τον τελικό έλεγχο στην παραγωγή του έργου περισσότερο μέσα από κοινά αποδεκτά κοινωνικούς κανόνες και τεχνικά μέτρα παρά με τις διατάξεις που περιέχουν οι άδειες των Creative Commons.

8. Συμπεράσματα, προτάσεις και κριτήρια επιλογής των αδειών Creative Commons και Ελεύθερου Λογισμικού/ Ανοιχτού Κώδικα

Συμπερασματικά, οι άδειες Creative Commons μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μια ποικιλία υλικού που δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με βάση τις κατηγορίες που βρίσκουμε στις νομοθεσίες περί πνευματικής ιδιοκτησίας, εάν δηλαδή είναι οπτικοακουστικό, έργο λόγου ή κάτι άλλο.

Τα έργα που έχουν ακαδημαϊκό χαρακτήρα, διακριτή μορφή και απαιτούν ασφάλεια δεδομένων είναι συνήθως διαθέσιμα με άδειες που δεν επιτρέπουν παράγωγα έργα. Έργα που έχουν συμμετοχικό χαρακτήρα (όπως συλλογές πληροφοριών) που απαιτούν συχνή ανανέωση (όπως νέα πάνω σε κάποιο επίκαιρο γεγονός) και που εκμεταλλεύονται τον πολυσυλλεκτικό χαρακτήρα του δικτύου είναι συνήθως διαθέσιμα είτε με τις άδειες εκείνες που απαιτούν το παράγωγο έργο να διατίθεται με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις είτε με απλούς όρους αναγνώρισης του αρχικού δημιουργού. Τα wikis και οι περισσότερες ιστοσελίδες μη επαγγελματικής ειδησεογραφίας είναι αυτού του είδους. Τα ιστολόγια, οι προσωπικές φωτογραφίες καθώς και οι ολοκληρωμένες καλλιτεχνικές δημιουργίες, ειδικά οι μουσικές, διατίθενται με άδειες που απαγορεύουν την εμπορική εκμετάλλευση του έργου. Αυτό συμβαίνει επειδή ο δημιουργός είτε επιθυμεί να διατηρήσει ο ίδιος αυτή την πλευρά του περιουσιακού δικαιώματος, ώστε να το εκχωρήσει στη συνέχεια σε κάποιον άλλο με στόχο το κέρδος, είτε επειδή ο δημιουργός είναι αντίθετος στην οποιαδήποτε οικονομική εκμετάλλευση του έργου.

Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί τον τελευταίο χρόνο στην ανάπτυξη μοντέλων για την εκχώρηση των οικονομικών αυτών δικαιωμάτων σε τρίτους, ώστε να είναι δυνατή η αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους σε συλλογικό επίπεδο.

Οι άδειες Creative Commons διαφοροποιούνται από εκείνες του Ελεύθερου λογισμικού τόσο ως προς το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται όσο και ως προς τις προϋποθέσεις λειτουργίας τους. Κατά συνέπεια τα κριτήρια επιλογής τους είναι διαφορετικά.

Οι άδειες των Creative Commons βρίσκονται στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους και δεν μπορούμε ακόμη να μιλάμε για πλήρη κατανόηση ενός φαινομένου που μεταβάλλεται με πρωτεύικό τρόπο. Είναι ενδεικτικό ότι ενώ οι ρίζες των αδειών των Creative Commons μπορούν να αναζητηθούν στο ελεύθερο λογισμικό και στα κινήματα της ελεύθερης πρόσβασης και του ανοιχτού περιεχομένου, οι χρήσεις των αδειών που

παρατίθενται σε αυτή τη μελέτη είναι πολύ ευρύτερες. Ειδικά οι οικονομική διάσταση της χρήσης των εν λόγω αδειών αποτελεί το πλέον ενδιαφέρον τμήμα της μελλοντικής τους εξέλιξης και ίσως θα έπρεπε να επικεντρώσουμε τα επόμενα στάδια των μελετών μας σε αυτήν.

Benkler, Y. (2002). "Coase's Penguin, or Linux and the Nature of the Firm." Yale Law Journal 112: 369.

Benkler, Y. (2006). The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom. New Haven and London, Yale University Press.

Berry, D. and G. Moss (2005) On the "Creative Commons": a critique of the commons without commonalty. Free Software Magazine Volume, DOI:

Bourdieu, P., J.-C. Passeron, et al. (1977). Reproduction in education, society and culture. London, Sage Publications.

Boyle, J. (1992). "A Theory of Law and Information: Copyright, Spleens, Blackmail and Insider Trading." California Law Review 80: 1413.

Boyle, J. (1996). Shamans, software and spleens : law and the construction of the information society. Cambridge, Mass. ; London, Harvard University Press.

Boyle, J. (2003a). "Foreword: the Opposite of Property?" Law and Contemporary Problems Winter-Spring(66): 1-33.

Boyle, J. (2003b). "The Second Enclosure Movement and the Construction of the Public Domain." Law and Contemporary Problems Winter-Spring(66): 33-74.

BudapestOpenAccessInitiative. (2002). "Budapest Open Access Initiative." Τελευταία προσπέλαση στις 18.07.06, 2006, από <http://www.soros.org/openaccess/forum.shtml>.

CIE. (2006). "Common Information Environment." Τελευταία προσπέλαση στις 05.10.06, 2006, from <http://www.common-info.org.uk/index.htm>.

CreativeCommons (2005). Creative Commons Legal Code Attribution NonCommercial ShareAlike 2.5, Creative Commons.

CreativeCommons. (2006a). "Frequently Asked Questions." About Τελευταία προσπέλαση στις 07.07.06, 2006.

CreativeCommons. (2006b). "People." About Τελευταία προσπέλαση στις 07.07.06, 2006, από <http://creativecommons.org/about/people>.

CreativeCommons. (2006c). "Who started Creative Commons." Frequently Asked Questions Τελευταία προσπέλαση στις 17.05.06, 2006, από http://creativecommons.org/faq#About_Creative_Commons.

CreativeCommons. (2006d). "License Statistics." CC Wiki Τελευταία προσπέλαση στις 06.10.06, 2006, από http://wiki.creativecommons.org/License_statistics.

DroppingKnowledge. (2006). "Dropping Knowledge: the table of free voices." Dropping Knowledge: the global dialog platform Τελευταία προσπέλαση στις 16.09.06, 2006, από <http://www.droppingknowledge.org/bin/forums/list.page>.

Elkin-Koren, N., N. Netanel, et al. (2002). The commodification of information. The Hague ; London, Kluwer Law International.

Ford, H. and T. Chance. (2006). "iCommons Core Values (ICCC)." Τελευταία προσπέλαση στις 17.07.06, 2006, από http://wiki.iccommons.org/index.php/ICCommons_Core_Values.

Ford, H., J. Ito, et al. (2006). "iSummit 2006, Final Session Notes." iSummit 2006 Τελευταία προσπέλαση στις 14.07.06, 2006, από http://wiki.iccommons.org/index.php/Final_Session_Notes.

Foucault, M. (2001). The order of things : an archaeology of the human sciences. London, Routledge.

Foucault, M., D. F. Bouchard, et al. (1977). Language, counter-memory, practice : selected essays and interviews. Oxford, Blackwell.

Foucault, M. and A. Sheridan (1979). Discipline and punish : the birth of the prison. Harmondsworth, Penguin.

FreeSoftwareFoundation. (2004). "The Free Software Definition." Τελευταία προσπέλαση στις 18.07.06, 2006, από <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html>.

Google. (2006). "Creative Commons Search Results." Google Web Search Τελευταία προσπέλαση στις 07.07.06, 2006, από <http://www.google.com/search?hl=en&lr=&rls=SNYJ%2CSNYJ%3A2006-21%2CSNYJ%3Aen&q=creative+commons>.

Gruss, P. (2003). "Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities." Conference on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities Τελευταία προσπέλαση στις 18.07.06, 2006, από <http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html#top>.

Hogge, B. (2006). What moves a movement. Open Democracy: Free Thinking for the World.

Hughenholz, B. (2000). The Great Copyright Robbery. Rights allocation in a digital environment. A Free Information Ecology in a Digital Environment Conference, New York University School of Law.

iCommons. (2006a). "About iCommons." iCommons: Share the past, create the future Τελευταία προσπέλαση στις 12.07.06, 2006, από <http://icommons.org/about/>.

iCommons. (2006b). "IRC Meeting: Discuss the future of iCommons." iCommons: Share the past, create the future Τελευταία προσπέλαση στις 15.07.06, 2006, από <http://icommons.org/2006/07/12/irc-meeting-discuss-the-future-of-icommons/>.

iCommons. (2006c). "ICCC Meeting." Τελευταία προσπέλαση στις 17.07.06, 2006, από http://wiki.icommons.org/index.php/ICCC_Meeting.

Johnson, D. R. and D. Post (1996). "The Rise of Law in Cyberspace." Stanford Law Review 48: 1367, 1375.

Koren, N. E. (1997). "Copyright Policy and the Limit of Freedom of Contract." Berkeley Technology Law Journal 93: 102.

Koren, N. E. (1998). "Copyrights in Cyberspace -- Rights Without Laws?" Chicago Law Review 73: 1115.

Koren, N. E. (2005). "What Contracts Cannot Do: The Limits of Private Ordering in Facilitating a Creative Commons." Fordham Law Review 74: 375.

Lange, D. (1981). "Recognizing the Public Domain." Law and Contemporary Problems 44: 147.

Lange, D. (2003). "Reimagining the Public Domain." Law and Contemporary Problems 66: 463.

Lemley, M. A. (1997). "Dealing with Overlapping Copyrights on the Internet." UNiversity of Dayton Law Review 22: 547.

Lessig, L. (1998). "The New Chicago School." Journal of Legal Studies 27(June): 661-691.

- Lessig, L. (1999a). Code and Other Laws of Cyberspace, Basic Books.
- Lessig, L. (1999b). "The Limits in Open Source Code: Regulatory Standards and the Future of the Net." Berkeley Technology Law Journal 14(Spring): 759-769.
- Lessig, L. (1999c). "Zoning Speech On the Internet: A Legal And Technical Model." Michigan Law Review 98(November): 395-431.
- Lessig, L. (2001). The Future of Ideas: The Fate of Commons In A Connected World, Random House.
- Lessig, L. (2004). Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Creativity, Penguin Press.
- Lessig, L. (2005a). "CC in Review: Lawrence Lessig on Supporting the Commons." The Lessig Letter Τελευταία προσπέλαση στις 02.11.05, 2005, από <http://creativecommons.org/weblog/entry/5661>.
- Lessig, L. (2005b). "CC in Review: Lawrence Lessig on How it All Began." The Lessig Letter Τελευταία προσπέλαση στις 02.11.05, 2005, από <http://creativecommons.org/weblog/entry/5668>.
- Lessig, L. (2005c). "CC in Review: Lawrence Lessig on Compatibility." The Lessig Letter Τελευταία προσπέλαση στις 20.07.06, 2006, από <http://creativecommons.org/weblog/entry/5709>.
- Lessig, L. (2005d). "CC in Review: Lawrence Lessig on Important Freedoms." The Lessig Letter Τελευταία προσπέλαση στις 20.07.06, 2006, από <http://creativecommons.org/weblog/entry/5719>.
- MDA. (2006). "MDA Wins Contract to Assess Creative Commons for Museums." Τελευταία προσπέλαση στις 05.10.06, 2006, από <http://www.mda.org.uk/pr060224.htm>.
- Pinter, F. (2006). "Licensing and Development." Τελευταία προσπέλαση στις 16.09.06, 2006, από <http://web.mac.com/licenceworkshop/iWeb/Announcement/LicenseWorkshop.html>.
- Reidenberg, J. R. (1996). "Governing Networks and Rule-Making in Cyberspace." Emory L. J. 45: 911, 917-20.
- ScienceCommons. (2006a). "Science Commons Home Page." Τελευταία προσπέλαση στις 15.07.06, 2006, από <http://sciencecommons.org/>.
- ScienceCommons. (2006b). "Science Commons Frequently Asked Questions." Τελευταία προσπέλαση στις 15.07.06, 2006, από <http://sciencecommons.org/resources/faq>.

Stallman, R. M. (2002). Why Software Should Not Have Owners. Free Software, Free Society: Selected Essays of Richard M. Stallman. J. Gay, GNU Press: 224.

Suber, P. (2003). "Bethesda Statement on Open Access Publishing." Τελευταία προσπέλαση στις 18.0.06, 2006, από <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.

Wilbanks, J., C. H. v. Donnersmarck, et al. (2006). "Creative Commons Policy." Policy Workshop, iSummit Τελευταία προσπέλαση στις 14.07.06, 2006, από http://wiki.iccommons.org/index.php/POLICY_Workshop.

Wiley, D. (1999). "Distributed Content Development." Τελευταία προσπέλαση στις 01.08.06, 2006, από <http://web.archive.org/web/19991002183903/www.opencontent.org/bazaar.shtml>.

Wired. (2006). "NextFest." Τελευταία προσπέλαση στις 16.09.06, 2006, από <http://www.nextfest.net/>.